SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2004

av Niklas Karlsson och Joakim Sandell (båda S)

Skydd för gemensam egendom

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skydd för gemensam egendom och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den privata äganderätten har ett gott skydd i grundlagen. Det gemensamma, offentliga ägandet har det däremot inte. En knapp politisk majoritet kan med ett enkelt beslut sälja ut gemensam egendom, gemensamma tillgångar som byggts upp under årtionden och som i många fall spelar en viktig roll för att bära upp en solidarisk och jämlikhetsinriktad samhällsmodell.

Vi har upplevt hur borgerliga partier, eldade av fundamentalistisk privatiseringsiver och utan föregående konsekvensanalyser i stat och kommuner, sålt ut sådan gemensam egendom – statliga företag, allmännyttiga bostadsbestånd, apoteksverksamhet, skolor med mera.

Privatisering och kommersialisering har också genomförts av sådant som är att betrakta som myndighetsutövning. Privatiseringen av bilprovningen är ett exempel på detta. I mer än ett fall har gemensam egendom, som skolor och förskolor, slumpats bort till vrakpriser. Gemensamt kapital har förskingrats och nya ägare, inte sällan riskkapitalbolag med säte i skatteparadis, har snabbt kunnat berika sig.

Till saken hör att det i de flesta fall är svårt, i vissa fall i praktiken näst intill omöjligt, för en ny politisk majoritet att återställa det gemensamma ägandet.

Nyliberalt inspirerade majoriteter må vinna sin makt i demokratiska val, men en fråga är om man tydligt sökt och fått mandat för dessa privatiseringar. Privatiseringspolitiken leder så gott som undantagslöst till att redan rika blir ännu rikare och att inkomst, förmögenhets- och inflytandeklyftorna ökar.

På de områden som bör betraktas som naturliga monopol – det gäller bland annat järnvägen, elmarknaden och postverksamheten – har avreglering och privatisering dessutom lett till höjda priser och ökade kostnader för medborgarna.

Grundlagarna skyddar privat egendom. De bör också erbjuda ett bättre skydd än vad som idag är fallet för gemensam egendom. Det är inte demokratiskt rimligt att gemensamt ägande som byggts upp under en lång period kan avyttras så enkelt och lättvindigt som ofta sker. Det är naturligtvis inte önskvärt att förhindra varje utförsäljning av gemensam egendom, men samtidigt är det nödvändigt att det finns demokratiska mekanismer som försvårar omfattande och ibland i det närmaste oåterkalleliga privatiseringar. Gemensam egendom måste få ett bättre demokratiskt skydd än som nu är fallet och riksdagen bör fatta beslut om att utreda hur ett sådant förstärkt skydd för gemensam egendom skulle kunna utformas.

Niklas Karlsson (S) *Joakim Sandell (S)*